

Євницька (Чумак) Наталка Федорівна
1910 - 1997

З осені 1932 року в людей ще була картопля, а в декого і хліб. Але при сільській раді була створена комісія, яка ходила по хатах і все забирала. Трусили, забирали і все вивозили. Хоч не дуже гарний урожай був того року, але перезимувати хватило б. А людей обібрали. Я думаю, що це так робили, бо не всі хотіли записуватись у колгосп.

Зразу розкуркулювали, але які це були куркулі. Це були люди, що світа Божого не бачили за тяжкою працею біля землі. Коло нас жив Герасим, мав вісім чи десять десятин землі, корову і кури, а ще дітей багато – то це був куркуль. Його засудили і вислали, а землю одібрали. А в людей забирали і корови, і коні, і хліб. Ото ті, хто не мав корови, то найбільше бідували у голодовку. Хліб забрали, картопля до весни закінчилася, і люди почали слабнути і вмирати.

На Видерівці не дуже багато людей померло в голод, бо тут були великі городи і корів тримали. А молоко є – то й жити можна. В мене була одна дитина тоді – Людя (1930 р. н.), то ми й вижили. А в кого були великі сім'ї, тому було трудно. Люди їли траву, листя з липи, копали коріння з очерету, сушили і варили таке вариво. Ще крали у колгоспі міляс і пили його. Хто багато його випивав, то помирав. Весною ловили і їли черепах. Я не раз бачила: зловила людина черепаху, тут же, на березі, її з'їла і тут же вмирала – така була зголодніла.

Дохли коні в колгоспі, зразу їх десь вивозили, але люди брали що здохлятину і їли. Тоді їх стали обливати керосином і кидали в став. Але й там їх виловлювали і їли. А на горі, що за селом, жили такі, що й людей їли. Їх десь потім забрали, мабуть, у тюрму.

Почалася весна, у колгоспі стали сіяти. Хто брав хоч жменьку зерна собі, того карали, судили. Іван Поліщук узяв у кишеню зерна, щоб зварити дітям якогось супу, то його забрали. І він не повернувся, і діти повмирили. Жінки ходили буряки полоти, то їм раз на день давали куліш з проса, що на віники (геть не дертого). Серед цих жінок були такі, що ноги в них опухли, текли, а на роботу йшли, щоб щось з'їсти.

Хто весною вижив, то літом стало легше. Якась зелень була, ягоди. А городи свої охороняли, бо голодні люди і колоски молоденькі зрізували, і картоплю молоденьку довбали.

Наша корова давала багато молока. Я роздавала людям. Діти сусідські приходили з чашечками. Я ще дою, а вони вже дожидаються на призьбі. І зараз Манька Майданікова нагадує, як прийшла і собі до мене з маленьким горнятком та й каже: «Дайте, тьотю, котові трошки молока, бо так жалібно нявкає, що слухати вже не можна». А в самої аж очі світяться – їсти хоче. Дала їй молока у велике горня. І тепер дякує, пам'ятає, хоч мала тоді ще була. Добра жінка, а як змалку набідувалася.

Дождали нового врожаю, а хліба знов не дали, щоб багато. Хоч люди й тяжко робили. Жали, в'язали, потім граблями загортали, щоб ніде ні колосочка не осталося. А візьмеш колосків – били, а то й забирали, що й по сей день ніхто не знає, де вони.

Стара я вже. Не пам'ятаю добре, хто вмер тоді. Знаю, що помер у ці роки мого Назара (чоловіка) батько, помер також Ісак Шевчук. А в Назарової сестри парубок пропав від голоду.

Батьки мої бідніше від нас жили. Я їм і картоплю давала, і молоко. Сестра моя прийде, було, полізе в льох і каже: «Наталко, я візьму в тебе картоплі у кишені». А я їй ще й у фартух дам. Мама економили дуже. Геть лушпайки з картоплі висушать, перетруть на муку і печуть дереуни. Вони дуже гіркі, але їли.

Їли люди все, що можна було їсти і що не можна. І притравлювалися від цієї їжі, і слабли, але їли, бо дуже їсти хотілося, вижити хотілося. А мертві лежали по вулицях і по городах, і на полі були. Збирали їх на віз і звозили в одну яму – кагат. Часом везли навіть тих, хто ще дихав, щоб другий раз скоро не вертатися.